

► Araştırma makalesi / Research article

Kadim Çin'de Ölümsüzlük Arayışı: Daoist Gelenekte Kutsal Dağlar

İbrahim Emre ŞAMLIOĞLU

ORCID: 0000-0002-2547-0688 | ROR ID: 0468j1635 | emresamlioglu53@gmail.com
Arş.Gör., Recep Tayyip Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim / Res. Assist., Recep Tayyip
University, Faculty of Theology, Department of History of Religions, Rize, Türkiye

Gönderim / Received: 22.02.2024 | Kabul / Accepted: 05.04.2024 | Yayın / Published: 31.10.2024

Atf: Şamlıoğlu, İbrahim Emre. "Kadim Çin'de Ölümsüzlük Arayışı: Daoist Gelenekte Kutsal Dağlar". *Dinler Tarihi* 1/2 (2024): 319-343.

Öz: Çin dini düşüncesinin en temel özelliklerinden biri, tabiat fenomenlerine yüklenen anlamdır. Bu fenomenler içerisinde dağların ayrı bir yeri vardır. Tarih boyunca dağlar, Çin'in hem dinî hem siyasi çevresinde ciddi bir etki bırakmış, çeşitli anlayışları ve sistemleri beslemiştir. Konfüçyanizm ve Daoizm gibi Çin'de neşet eden dinler ve öğretiler içerisinde, insanın toplumdaki yerini anlamının ve aydınlanmaya erişmenin sembolik anlamını kavramada dağların kritik bir yeri olmuştur. Budizm'in Çin'e gelmesiyle, bu dağlar aydınlanmaya ulaşmak için icra edilen pratiklerin mekânı olarak telakki edilmiştir. Çin dinî düşüncesi ekseninde kutsal dağ anlayışı, özellikle Daoist gelenek içerisinde ölümsüzlerin ve asketik pratiklerle uğraşanların mekânı kabul edilmiştir. Daoist öğretisi ışığında Dao'ya ulaşabilmek, yani ölümsüz olabilmek için gidilmesi gereken yerlerin başında kutsal dağlar gelmiştir. Bu kutsal dağ anlayışı, Daoist gelenekte "wu yue", yani beş kutsal dağ adında özel bir geleneğin oluşmasına sebep olmuştur. Kuzeyde Heng Dağı, doğuda Tai Dağı, güneyde Heng Dağı, batıda Hua Dağı ve merkezde Song Dağı'ndan oluşan bu beş kutsal dağ, Çin dinî düşünce tarihi boyunca imparatorların ritüel icra ettikleri; Daoist münzevilerin simya uygulamaları ile uğraştıkları; bereketin ve tarımın kaynağı olarak görülmüştür. Bu dağlar, hac yolculuğunun temel durağı ve Çin toplumunu şekillendiren unsurlardan biri olarak kabul edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Daoizm, Kutsal Dağlar, Beş Kutsal Dağ (wu yue), Ölümsüzlük.

*

The Quest for Immortality in Ancient China: Sacred Mountains in Daoist Tradition

Cite as: Şamloğlu, İbrahim. "The Quest for Immortality in Ancient China: Sacred Mountains in Daoist Tradition". *Dinler Tarihi* 1/2 (2024): 319-343.

Abstract: A key aspect of Chinese religious thought is the importance given to natural phenomena, with mountains holding a special place. Throughout history, mountains have influenced China's religious and political spheres, nourishing various beliefs and systems much like a river sustains the life around it. In teachings such as Confucianism and Daoism, which originated in China, mountains play a crucial role in understanding an individual's place in society and in grasping the symbolic meaning of attaining enlightenment. With the arrival of Buddhism in China, these mountains were regarded as sites for practices aimed at spiritual enlightenment. Within the framework of Chinese religious thought, the notion of sacred mountains is especially significant in the Daoist tradition, where they are considered as realms of immortals and as spaces for engaging in ascetic practices. In Daoist doctrine, the sacred mountains were seen as essential locations to visit to reach the Dao, and ultimately, to achieve immortality. This understanding of sacred mountains gave rise to a distinctive tradition within Daoism, known as 'wu yue'—the five sacred mountains. Consisting of Mt. Heng in the north, Mt. Tai in the east, Mt. Heng in the south, Mt. Hua in the west, and Mt. Song in the center, these five sacred mountains have been sites for imperial rituals, alchemical practices of Daoist hermits, and have been regarded as sources of fertility and agriculture. These mountains are foundational stops in pilgrimage journeys and are viewed as elements that shape both the socio-cultural and political structure of Chinese society.

Keywords: History of Religions, Daoism, Sacred Mountains, Five Sacred Mountains (wuyue), Immortality.

Değerlendirme / Review	:	Çift taraflı kör hakemlik, dış bağımsız / <i>Double-blind, external independent.</i>
Etik Beyan / Ethical Declaration	:	Bu çalışma, Prof. Dr. Mehmet Katar danışmanlığında hazırlanan "Çin ve Japon Dağlarında Dağ Kültü" (Ankara Üniversitesi: 2018) adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. / <i>This study is derived from his master's dissertation entitled "The Mountain Cult in Chinese And Japanese Religions" (Ankara University:2018), prepared under the supervision of Prof. Dr. Mehmet Katar.</i> Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur. / <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study.</i>
Etik Bildirim / Complaints	:	dinlertarihi@asbu.edu.tr
Benzerlik Taraması / Similarity Check	:	Ithenticate
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest	:	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir. / <i>The Author declares that there is no conflict of interest</i>
Finansman / Grant Support	:	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır. / <i>No funds, grants, or other support was received.</i>
Lisans / Licence	:	CC BY-NC 4.0

Giriş

Çin dini anlayışında dağlar¹, sosyal, kültürel ve siyasi olmak üzere birçok alanda dikkat çekmektedir. Özellikle Konfüçyanizm, Daoizm ve Çin Budizmi gibi dinler açısından dağların büyük bir önemi bulunmaktadır. Bu dinlerde dağ bağlamında gelişen inanışlara ve anlayışlara genel anlamda *Shan Wenhua* 山文化² “Dağ Kültürü” denilmektedir. *Shan wenhua* anlayışı, temelde Konfüçyanizm ve Daoizm ekseninde gelişmiştir. Ancak büyük oranda gelişimine Budizm’in, dönemin Çin topraklarına ulaşması ile erişmiştir.³ Çinliler için dağlar, mükemmelliğin ve olağanüstülüğün yeri olmuş, dağların mükemmel, cenneti andıran ve sessiz bir yer olması, özellikle Budistlerin ve Daoistlerin ilgisini çekmiştir. Daoistler, Dao ile uyum içinde yaşanılacak yer olarak dağları kabul etmişlerdir. Benzer şekilde Budistler de dağları aydınlanmaya ulaştırabilecek yerler olarak telakki etmişlerdir. Diğer bir ifade ile hem Daoist din adamları hem de Budist din adamları Çin’de dağları mânevî gelişimin ideal yeri olarak görmüşlerdir.⁴

Genel anlamda Çin dini anlayışında, özel anlamda Daoizm’e ait olan Yin-Yang 陰陽 düşüncesinde kutsal dağ anlayışlarına rastlanmaktadır. Bu düşünceye göre Yin ve Yang aslında bir dağın zirvesinin iki tarafını ifade etmektedir. Yin, gölgeli; yang ise açık, aydınlık olan kısmını belirtmektedir. Yin-yang anlayışı ayrıca erkek-kadın, iyi-kötü ve sıcak-soğuk gibi zıtlıkları da ifade etmektedir. Yin-yang anlayışının yanı sıra dağlar, Feng shui 風水 “Rüzgâr – Su” sisteminde de önemli bir yere sahiptir. Bu sisteme göre çeşitli coğrafi unsurlar, bir enerji oluşturarak insanların hem dini hem de sosyal hayatına etki etmektedir. Feng shui sistemindeki coğrafi unsurlardan biri olan dağ, bulunduğu bölgenin atmosferini etkileyerek o bölgenin enerji akışını yönlendirmektedir. Bazı tapınakların dağlarda ya da dağ yakınlarında inşa edilmesinin sebebi olarak bu gösterilmektedir.⁵

Çin dini anlayışında dağ, imparatorluk ile büyük bir ilişki içerisindedir.⁶ İmparator, Tanrı’ya (Tian/Tien) kurbanlarını dağlarda sunmuş, hükümlerini yetkisini dağlarda almıştır.⁷ Benzer şekilde dağların imparatoru sembolik olarak karşıladığına

¹ Çeşitli dinlerde, özelden ise geleneksel Türk inanışlarında kutsal dağlar hakkında detaylı bilgi için bk. Hikmet Tanyu, *Dinler Tarihi Araştırmaları* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1973).

² Çince’de Pinyin ve Wade-Giles olmak üzere iki yazı sistemi bulunmaktadır. Bunlardan Pinyin Çinlilerin; Wade-Giles ise Batılıların geliştirdikleri yazı sistemidir. Makalede Çince özel isimler ve kavramlar Pinyin yazı sistemine göre ifade edilmiştir.

³ Wei-Cheng Lin, *Building a Sacred Mountain: The Buddhist Architecture of China’s Mount Wutai* (Seattle: Art History Publication, 2014), 1.

⁴ Edwin Bernbaum, *Sacred Mountains of the World* (Hong Kong: University of California Press, 1997), 27.

⁵ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 40-41; Ole Bruun, *An Introduction to Feng Shui* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008).

⁶ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 24.

⁷ Karl Debreczeny, “Wutai shan: Pilgrimage to Five-Peak Mountain”, *Journal of the International Association of Tibetan Studies* 6 (2011), 6-7.

inanılmış ve imparatorlar Tian Zi 天子 “Göğün Oğlu” olarak isimlendirilmelerinden hareketle sürekli göğe yakın yerlere, yani dağlara giderek tanrı Tian 天 ile görüşmek istemişlerdir.⁸ Kutsal dağ anlayışı, bazı imparatorların mezarlarına da yansımıştır. Bu duruma en güzel örnek, yarı tanrı yarı insan olarak bilinen efsanevi imparator *Shaohao*'nun (MÖ yaklaşık 2600)⁹ mezarının dağı andıran bir şekilde yapılmış olmasıdır.¹⁰

Çin kozmolojisinde dağlar ile imparatorlar arasında özdeşlik kurulmuştur. Mesela yeryüzünün dengesini sağladığına inanılan dağlarda meydana gelen herhangi bir toprak kaymasının hanedanlığın son günlerini geçirdiğine ve yakın zamanda hanedanın çökeceğine delalet ettiğine dair yorumlar yapılmıştır.¹¹ Benzer şekilde dağın yerinde sabit durması, imparatorluğu belli bir yerde tutan, onun dengesini sağlayan ve kaosu engelleyen hükümdarla ilgili kutsal otoritenin ağırlığına işaret etmiş, dağların Çin'i bir duvar gibi istilacılardan koruması, imparatorların düşmanın şiddetli saldırılarından halkı korumasına benzetilmiştir. Aynı zamanda dağların uzun yaşamı sembolize etmesi gibi imparatorun da devletin bekası için çalıştığı, bazı imparatorların, kendi hükümetindeki en yüksek yetkiliye *dört dağın şefi (başkanı)* şeklinde bir unvan verdiği ve bu yetkiliyi dağ ile özdeşleştirdiği kaynaklarda ifade edilmiştir.¹²

Çin dinî düşüncesindeki kutsal dağlara ve bu dağların toplumdaki yeri, rolüne ilişkin veriler Çin toplumunun her alanda dağlara büyük anlamlar yüklediğine güzel bir örnektir. Yüklenen bu anlamlar içerisinde Daoistler açısından dağların yorumlanması ve bu mekanların kutsallığına dair açıklamalar dikkat çekmektedir. Özellikle Daoistlerin kutsal olarak kabul ettiği beş kutsal dağ, Çin mitolojisinin ve kadim geleneğinin kendine has anlayışlarını barındırmaktadır. Bu bağlamda makalede ilk olarak Daoist gelenekteki kutsal dağ anlayışlarının temel yapıtaşlarına ve bunun ardından ise dikkat çeken üç dağa temas edilerek Daoist geleneğin dağlara yüklediği anlam ve bu anlamın sosyal hayattaki izdüşümleri izah edilmeye çalışılacaktır.

1. Daoist Gelenekte Kutsal Dağ Anlayışının Temel İlkeleri

Çin dinleri arasında mistik öğretiyi savunan Daoizm, Çin'deki kutsal dağ geleneklerinin oluşmasında ve gelişmesinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Başta

⁸ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 26.

⁹ Aksi belirtilmediği sürece Çin imparatorlarının doğum ve ölüm tarihlerine değil, tahta çıkış ve tahttan iniş tarihlerine yer verilmiştir. Bu tarihlendirme yapılırken ise Ann Paludan'ın *Chronicle of the Chinese Emperors* kitabı esas alınmıştır. Bk. Ann Paludan, *Chronicle of the Chinese Emperors* (New York: Thames and Hudson, 1998).

¹⁰ Chen Lianshan, *Çin Mitolojisi: Efsanelerin Kökeni*, çev. Hasan Böğün (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2015), 98.

¹¹ Wolfram Eberhard, *Çin Simgeleri Sözlüğü*, çev. Aykut Kazancıgil - Ayşe Bereket (İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2000), 88-90; James Robson, “Huang Shan: The Cult of Site (Sight) & Representation”, *The Sacred Mountains of Asia*, ed. John Einarson (Canada: Shambala Publications, 1995), 52.

¹² Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 26.

Daoizm olmak üzere Çin dini gelenekleri tarafından kutsal olarak kabul edilen Dao De Jing 道德經 ve Zhuang Zi 莊子 gibi erken dönem Daoist metinlerde¹³ dağlara pek değinilmese de MÖ III. yy. ile MS VII. yy. arasında Daoistlerin, dağlara oldukça önem verdiği ve oralarda yaşamak istedikleri belirtilmiştir. Daoistler, dağlara i) çileci bir hayat yaşamak, ii) Dao'ya 道¹⁴ ulaşmak, iii) asketik uygulamalar ile uğraşarak kutsal enerjiye sahip olmak, iv) simya ile uğraşmak, v) ölümsüz varlıklar ve tanrılar ile karşılaşmak için gitmiştir. Dağlara bu sebeple giden Daoistler, Dao'ya nasıl ulaşmak gerektiğini, doğanın nasıl çalıştığını, doğanın bir parçası olan insanın doğa ile nasıl uyum içerisinde yaşayabileceğini keşfetmeye çalışmış ve bunun sonucunda kurtuluşa erişebileceklerine inanmışlardır.¹⁵

Daoizm'e göre dağlar, tanrıların, doğaüstü varlıkların ve ölümsüzlerin yeridir. Bundan dolayı birçok Daoist, bu varlıklar ile karşılaşmak, meditasyon ve oruç gibi uygulamaları icra etmek için dağlara çıkmaktadır.¹⁶ Böylece dağ tanrıları ile iletişime geçebileceklerine, Dao ile uyum içinde yaşayabileceklerine ve bunun sonucunda ölümsüz olabileceklerine inanmaktadırlar. Ayrıca ölümsüzlük iksiri (yaşam iksiri) yapmayı vurgulayan simya uygulaması için gerekli bitki ve madenleri (gümüş, demir, cıva vb.) temin etmek için de dağlara ziyaretler gerçekleştirilmektedir.¹⁷

Daoist geleneğin dağlara yüklediği bu kutsallık, Çince'de *xian* 仙 "Ölümsüz" kelimesinde literal olarak görülebilmektedir. Bu kelime bir insan ile dağ ideogramından oluşmaktadır. Çince'de *ren* 人 "İnsan" kelimesi, *shan* 山 "Dağ" kelimesi ile birlikte kullanıldığında ölümsüz anlamına gelen *xian* 仙 kelimesi oluşmaktadır. Çin diline bile yansıyan bu durum, Çin geleneğinde insanın, dağ ile bir arada zikredilmesi

¹³ Daoizm'in kutsal metinleri hakkında bilgi için bk. Süleyman Turan - Emine Battal, *Dünya Dinlerinde Kutsal Metinler* (Ankara: STS Yayınları, 2015), 100-107. Ayrıca bk. Lao Tzu, *Tao Te Ching*, çev. Bülent Somay - Ezgi Keskinsoy (İstanbul: Metis Yayınları, 2018).

¹⁴ Çin Felsefesi'ne göre Dao (yol), evrenin yaratıcısı, temeli ve düzenidir. Dao kavramı hiçbir şekilde tanımlanamayan, insanların kelimelerde ifade etmekte aciz kaldığı bir kavramdır. Aynı zamanda Dao evrenin kaynağıdır, her şey ona göre şekillenmiştir. Çin geleneğinde Dao kavramı sadece Daoizm'e ait bir kavram olarak bilinmemekte, Konfüçyüs'ün ve Çin'in diğer düşünürlerinin öğretisinde de bulunmaktadır. Dharma, Hint dinlerinde nasıl kilit noktayı oluşturuyorsa, Çin Felsefesi'nde -özellikle Lao Zi'nin düşüncesinde- Dao, o derece önemli bir kavramdır. Bk. Feng Youlan, *Çin Felsefesi Tarihi*, çev. Fuat Aydın (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009), 128-133; H. Joachim Störig, *İlkçağ Felsefesi: Hint, Çin, Yunan*, çev. Ömer Cemal Güngören (İstanbul: Yol Yayınları, 2000), 143-148; Wolfgang Bauber, "Çin Felsefesi'nin Genel Özellikleri", çev. Tolga İnel, *Doğu Batı Dergisi* 15/61 (2012), 199-214; Fuat Aydın, "Klasik Çin Düşüncesi (Bir Giriş Denemesi)", *Doğudan Batıya Düşüncenin Serüveni*, ed. Ali Osman Kurt (İstanbul: İnsan Yayınları, 2015), 1/581-584, 591-593.

¹⁵ William Doub, "Mountains in Early Taoism", *The Mountain Spirit*, ed. Michael Charles Tobias - Harold Drasdo (London: Victor Gollancz Ltd, 1980), 129, 134-135.

¹⁶ James Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China* (Cambridge: Harvard University Press, 2009), 49.

¹⁷ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 26. Bk. Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 22, 47. Ayrıca bk. Doub, "Mountains in Early Taoism", 129.

halinde, adeta ölümsüzlüğü elde ettiğini ve mânevî bir âleme geçtiğini göstermektedir.¹⁸

Daoist öğretiye göre dağlardaki mağaraların, dağların kalbi olduğuna, bu mağaralarda *qi* 气 (氣) “Kutsal Yaşam Enerjisi”nin yoğun bir şekilde bulunduğu inanılmıştır.¹⁹ Daoistler dağlardaki mağaralarda bu enerjiyi almak için çileci ve mistik uygulamaları icra etmişlerdir. İcra ettikleri bu uygulamaları *dağlara girmek* ifadesi ile karşılayarak, dağlarda ve buradaki mağaralarda uygulamalar ile uğraşmanın önemine ve kutsallığına dikkat çekmişlerdir.²⁰

Daoizm’de kutsal dağ anlayışları, *wu yue* 五嶽 “Beş Kutsal Dağ (tepe) Anlayışı” örneğinde somut bir şekilde görülmüştür. *Wu yue* anlayışı, ilk başlarda *si yue* 四嶽 “Dört kutsal dağ” şeklinde ortaya çıkmıştır. İlerleyen dönemlerde ise Song Dağı’nın bu gruba dahil olması ile *wu yue*²¹ şeklinde bilinen beş kutsal dağ anlayışı meydana gelmiştir.²² Han Hanedanlığı döneminde (MÖ 206-M.S. 220) ortaya çıkan ve Tang Hanedanlığı Dönemi’nde (618-907) yükselişe geçen beş kutsal dağ anlayışına göre; kuzeyde Heng Dağı 恆山, doğuda Tai Dağı 泰山, güneyde Heng Dağı 衡山²³, batıda Hua Dağı 華山²⁴ ve merkezde Song Dağı 嵩山 olmak üzere beş kutsal dağ bulunmaktadır.²⁵ Bu dağlar, Daoizm’de inanılan tanrıların ve ruhların mekânı olup, dağların her biri siyasî bir önderle ve tanrıyla ilişkilendirilmektedir. Doğal olarak bu beş dağ sisteminin hem siyasî hem de dinî çevrede önemi büyüktür. Nitekim hükümdarlar kendi otoritelerini güçlendirmek için birçok ayini bu dağlarda icra ettirmiş ve imparatorluğu bu beş dağ sistemine göre yönetime tabi tutmuştur. Aynı şekilde bu beş dağda ayinler gerçekleştirilerek ve dualar edilerek oralarda bulunan

¹⁸ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 28.

¹⁹ Thomas Hahn, “The Standard Taoist Mountain and Related Features of Religious Geography”, *Cahiers d’Extrême-Asie* 4/1 (1988), 147. Mağaraların dağların kalbi olması hakkında bk. René Guénon, *Alemin Hükümdarı: Dinlerde Merkez Sembolizmi*, çev. İsmail Taşpınar (İnsan: İnsan Yayınları, 2014), 57-58.

²⁰ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 47. Dağ ve mağara arasındaki sembolik ilişki için bk. Guénon, *Alemin Hükümdarı: Dinlerde Merkez Sembolizmi*, 73.

²¹ Daoist gelenek içerisinde simyaya dair çalışmalar yapmasıyla tanınan Ge Hong’un (283-364) *Baopuzi* isimli eserinde *wu yue* isimli beş kutsal dağın simya uygulaması için en uygun yer olduğuna dair ifadeler yer almaktadır. *Baopuzi*’ya göre ölümsüzlük iksiri olarak bilinen *jindan*, yani *altın iksir*, bu dağlardadır (Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 44).

²² Terry F. Kleeman, “Mountains Deities in China: The Domestication of the Mountain God and the Subjugation of the Margins”, *Journal of the American Oriental Society* 114/2 (1994), 227-228; James Robson, “Wuyue”, *Encyclopedia of Taoism (ET)*, ed. Fabrizio Pregadio (New York: Routledge, 2008), 2/1072.

²³ Kuzeydeki Heng Dağı, Shanxi; güneydeki Heng Dağı ise Hunan bölgesinde bulunmaktadır. Doğal olarak bu iki dağ isim yönüyle aynı olmakla birlikte, tamamen farklıdır.

²⁴ Bk. Poul Andersen, “A Visit to Hua-shan”, *Cahiers d’Extrême-Asie* 5 (1989), 349-354.

²⁵ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 28; Eberhard, *Çin Simgeleri Sözlüğü*, 88; Robson, “Wuyue”, 2/1072-1074.

güçlerin kontrol edilebileceğine inanılmış, bu sayede tarımsal üretimin artacağı ve imparatorluğun korunacağı inancı hâkim olmuştur. İmparatorların siyasi ve dini mânada desteğini alan bu beş dağ sistemi, bünyesinde barındırdığı her bir dağa farklı bir nitelik kazandırmıştır.²⁶

Wu yue sistemine dahil olan bu beş dağ, elementler, renkler, sayılar, organlar ve semboller gibi birtakım unsurlar ile ilişkilendirilmektedir.²⁷ Bu ilişkilendirmeye göre kuzeydeki Heng Dağı, su, siyah, 1 ve 6 rakamları; doğudaki Tai Dağı, tahta, mavi, yeşil, 3 ve 8 rakamları; güneydeki Heng Dağı, ateş, kırmızı, 2 ve 7 rakamları; batıdaki Hua Dağı metal, beyaz, 4 ve 9 rakamları; merkezdeki Song Dağı ise toprak, sarı ve 5 rakamı ile ilişkilendirilmektedir. Bunun gibi özelliklerle ilişkilendirilen bu beş dağın, sembolize ettikleri elementlerle yeryüzündeki dengeyi ve düzeni sağladığına ve insan bedenindeki organlar nasıl insandaki dengeyi ve düzeni sağlıyorsa, aynı şekilde bu beş dağın da Çin toplumundaki siyasi ve dini düzeni sağladığına inanılmaktadır. Daoist hacıların, bu beş dağı temsil etsin diye boyunlarına taktıkları tılsımlar ile ellerinde taşıdıkları asalar, wu yue, yani beş dağ sisteminin, dar mânada Daoizm’de, geniş mânada Çin toplumunda oldukça önemli olduğunun örneklerinden biri olarak düşünülebilir.²⁸

Daoist gelenekteki beş kutsal dağdan her biri, tarihin çeşitli dönemlerinde önem kazanmış, bazı dönemlerde ise etkisini kaybetmiştir. Bu çerçevede ilk dönemlerde merkezdeki dağ olması hasebiyle, *Zhong Guo* 中国 “Orta Ülke” olarak da bilinen Çin’in imparatorunu sembolize eden Song Dağı, bir süre sonra yerini doğudaki Tai Dağı’na bırakmıştır.²⁹ Doğal olarak Tai Dağı, Daoizm’in beş dağ anlayışındaki en kutsal dağ olarak görülmüş ve birçok imparatorun dikkatini çekmiştir.³⁰ Bu beş dağda bulunan ve *yue miao* 嶽廟 “Dağ Tapınağı” olarak adlandırılan tapınaklar arasında Tai Dağı’ndaki tapınağa oldukça önem atfedilmiştir.³¹

Daoizm’in beş kutsal dağı, Çin toplumunda imparatorluğu koruyan bir özelliğe sahiptir.³² Bu nedenden ötürü birçok imparator, düzeni ve dengeyi sağlamak, güçlerini arttırmak için bu beş dağa ziyaretler gerçekleştirmiş ve buralarda birçok ayin icra

²⁶ James Robson, “The Marchmount System: Chinese Geologies”, *The Sacred Mountains of Asia*, ed. John Einarsen (Canada: Shambala Publications, 1995), 16.

²⁷ Kleeman, “Mountains Deities in China: The Domestication of the Mountain God and the Subjugation of the Margins”, 228; Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 27; Robson, “The Marchmount System: Chinese Geologies”, 17.

²⁸ Robson, “The Marchmount System: Chinese Geologies”, 17; Frank J. Swetz, *Legacy of the Luoshu* (Wellesley: A K Peters, 2008), 29-30; Schuyler Cammann, “The Magic Square of Three in Old Chinese Philosophy and Religion”, *History of Religions* 1/1 (1961), 51.

²⁹ Kleeman, “Mountains Deities in China: The Domestication of the Mountain God and the Subjugation of the Margins”, 237.

³⁰ Kleeman, “Mountains Deities in China: The Domestication of the Mountain God and the Subjugation of the Margins”, 230.

³¹ Hahn, “The Standard Taoist Mountain and Related Features of Religious Geography”, 149.

³² Ayrıca bk. Paul W. Kroll, “Verses from on High: The Ascent of T’ai Shan”, *T’oung Pao* 69/4 (1983), 225.

etmiştir.³³ Dağ, gök ve yerin kesiştiği axis mundi özelliğine sahip bir yer olduğu için imparatorlar, buralarda tanrılara daha yakın olduklarına inanmışlardır. Başta beş kutsal dağ olmak üzere birçok dağın sunak³⁴ olarak görev yapması hasebiyle imparatorlar, Daoist din adamları ile birlikte Çin dini ve siyasi düşüncesinde oldukça önemli bir ritüel olarak kabul edilen *Feng* 封 ve *Shan* 禪 adı verilen kurban törenlerini kendi meşruiyetlerini sağlamak ve arttırmak amacıyla icra etmişlerdir.³⁵

Daoizm'in bu beş kutsal dağı, yıl boyunca kaçınılması ve korunmasız gidilmemesi gereken yerler olarak görülmektedir. Bu nedenle Daoistler, bu dağlarda ve başka birtakım dağlarda yırtıcı ve zehirli türden zarar verici hayvanlardan ve bu dağlarda yaşadığına inanılan cin ve şeytanlardan korunmak için bazı tılsımlar ve muskalar kullanmıştır. Daoistlerin dağlarda karşılaşacakları tehlikelere karşı yaptığı korunma uygulamaları, dağa ne zaman, nereden, ne şekilde çıkılması ve buralarda nasıl davranması gerektiği yönünde talimatları içermektedir. Mesela kaynaklarda bazı dağlara çıkmanın en uygun zamanının, genellikle Mayıs ve Kasım ayları olduğu ifade edilmektedir. Böylece dağa gidildiğinde güvende kalınmış olduğuna inanılmaktadır. Ancak bu tür koruyucu önlemleri almalarına rağmen Daoistler arasında zikrettiğimiz tehlikelerin, dağ tanrıları tarafından kendilerini sınamak için gönderildiğine dair bir inanış da hakimdir.³⁶

Daoizm'de hacıların ve rahiplerin karşılaşacakları tehlikeleri önlemek için beş dağ anlayışına ait özel bir tılsımı boyunlarında ve asalarının üzerinde taşıdıkları görülmektedir.³⁷ Kırmızı ipek ya da seftali ağacından yapılan tabletler üzerine yazılan bu tılsımlardan göze çarpanı ve beş kutsal dağa yapılan seyahatlerde kullanılan *Wu Yue Zhen Xing Tu* 五嶽真形圖 "Beş Dağın Hakiki Formunun Şeması/Haritası"dır. *Wu Yue Zhen Xing Tu* tılsımını yanlarında taşıyan Daoist hacılar ve rahipler, beş dağa çıktıklarında oradaki ilahlardan ve ruhlardan saygı gördüklerine, tehlikelere karşı korunduklarına inanmakta, aynı zamanda bu tılsımın ilahları çağırdığını ve taşıyan kişiyi hastalıklardan koruduğunu düşünmektedir.³⁸

³³ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 25-27.

³⁴ Kristofer Schipper, *The Taoist Body* (California: University of California Press, 1993), 91.

³⁵ Robson, "The Marchmount System: Chinese Geologies", 16; Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 50. Bk. Kleeman, "Mountains Deities in China: The Domestication of the Mountain God and the Subjugation of the Margins", 226.

³⁶ Doub, "Mountains in Early Taoism", 130.

³⁷ Robson, "The Marchmount System: Chinese Geologies", 17.

³⁸ Doub, "Mountains in Early Taoism", 131-134; Robson, "Wuyue", 2/1074; Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 43-44. Bu tılsım hakkında detaylı bilgi için bk. James Robson, "Wuyue Zhenxing Tu", *Encyclopedia of Taoism (ET)*, ed. Fabrizio Pregadio (New York: Routledge, 2008), 2/1075-1078.

Resim 1: Wu Yue Zhen Xing Tu “Beş Kutsal Dağın Nihai Formunun Şeması Tılsımı”³⁹

Daoizm’in beş kutsal dağ anlayışı, Çin mitolojisindeki yaratılış⁴⁰ mitine de konu olmuştur. Pangu isimli varlık merkezinde gelişen yaratılış mitinin bir versiyonuna göre beş kutsal Daoist dağı, Pangu öldükten sonra onun beş parmağından doğmuştur.⁴¹ Başka bir mitte ise öldüğünde Pangu’nun başının doğu dağı (Tai Dağı), karnının merkez dağı (Song Dağı), sol kolunun güney dağı (Heng Dağı), sağ kolunun kuzey dağı (Heng Dağı) ve bacaklarının batı dağı (Hua Dağı) olduğuna değinilmiştir.⁴² Bir diğer mite göre Pangu’nun yerine kozmik Lao Zi geçmiştir. Merkezde Lao Zi’nin olduğu mitte beş kutsal dağın, onun beş parmağından doğduğu kabul edilmiştir.⁴³ Daoizm’deki bu beş dağdan özellikle doğudaki Tai Dağı ile güneydeki Heng Dağı, diğer üç dağa nazaran daha çok ön plana çıkmaktadır. Doğal olarak bu iki dağı incelemek Daoizm’in beş kutsal dağ anlayışını ana hatları ile anlaşılmasını sağlamaktadır. Beş dağ anlayışına dahil olmayan, ancak Daoizm’in kutsal olarak kabul ettiği Huang Dağı’na bakmak ise herhangi bir dağ sistemine girmeyen bir dağın kendi başına tarihte nasıl ve ne şekilde etki bıraktığını göstermektedir.

³⁹ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 27.

⁴⁰ Daoist öğretilerdeki yaratılış ile ilgili anlatılar için bk. David C. Yu, “The Creation Myth and Its Symbolism in Classical Taoism”, *Philosophy East and West* 31/4 (1981), 479-500.

⁴¹ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 27. Pangu hakkında detaylı bilgi için bk. Musa Osman Karatosun, “Çin Mitolojisi”, *Doğudan Batıya Düşüncenin Serüveni*, ed. Ali Osman Kurt (İstanbul: İnsan Yayınları, 2015), 1/608-610.

⁴² Gábor Kósa, “Pangu’s Birth and Death as Recorded in a Tang Dynasty Buddhist Source”, *Oriental Archive* 77 (2009), 176.

⁴³ Susan Naquin - Chün- Fang Yü, “Introduction: Pilgrimage in China”, *Pilgrims and Sacred Sites in China*, ed. Susan Naquin - Chün- Fang Yü (California: University of California Press, 1992), 17; Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 47.

2. Tai Dağı

Tai Dağı, Çin'in Shandong bölgesinde bulunmakta ve kaynaklarda *doğu dağı* olarak bilinmektedir. Tai Dağı, Çinliler özellikle de Daoistler tarafından kutsal varlıkların bulunduğu ve bazen de bizzat kutsal bir varlığı karşılayan yer olarak kabul edilmektedir. Genel anlamda Çin'deki dağlardan özel anlamda ise Daoizm'deki beş kutsal dağdan en kutsalı olarak bilinen Tai Dağı, kutsallığını destekleyen bir arka plana sahiptir. Bu arka plan, Güneş'in ilk ışıklarını alması, doğal olarak bereketi ve yenilenmeyi getirmesi, ölümlerin ruhlarına ev sahipliği yapması ve imparatorluk kültürü ile yakın bir ilişki içerisinde olmasıdır.⁴⁴

Resim 2: Daoizm'in Beş Kutsal Dağından Biri Olan Tai Dağı'na Çıkan Merdiven⁴⁵

Çin'in geleneksel halk inanışlarında ve Daoizm'de yaşam ve ölüm döngüsünde Tai Dağı'nın önemli bir rolünün olduğu görülmektedir. Buna göre Tai Dağı, yaşam veren ve yenilenme gücüne sahip olarak tarımda bereketi arttırmaktadır. Aynı zamanda o, Güneş'in ilk ışıklarına ev sahipliği yaparak canlılara yaşam enerjisini bahşetmektedir. Yaşamın kaynağı olarak Tai Dağı, hayat veren ve bereketi getiren bir dağ olmasının yanı sıra ölümler ve ölüm sonrası yargılama ile de ilişkilendirilmektedir. Bu yönden Tai Dağı'nın ölümlerin ruhlarının gittikleri yer olduğuna ve burada yargılandıklarına inanılmaktadır.⁴⁶ Buna açıdan Tai Dağı, yargıç görevini üstlenerek ölümleri hayatlarında yaptığı iyi ve kötü davranışlara göre yargılamaktadır. Tai Dağı'nın ölümler ve ölüm

⁴⁴ Bk. Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 30; Eberhard, *Çin Simgeleri Sözlüğü*, 289.

⁴⁵ "Tai'shan—Mount Tai" (Erişim 22 Şubat 2024).

⁴⁶ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 210.

sonrası yargılamayla olan bu ilişkisi, ölümü ifade eden Çince kelimelere yansımaktadır. Mesela *Tai Dağı'na gitmek*, ölümü ve ölüm sonrası yargılanma ile aynı anlamları ifade etmektedir. Bu özellik bağlamında Tai Dağı'nın geniş anlamda bütün canlıların, dar anlamda insanların doğumunu ve ölümünü sembolize ettiği anlaşılabilir.⁴⁷

Tai Dağı, yukarıda bahsettiğimiz yaşam kaynağı olması, bereket getirmesi ve tarımda üretkenliği arttırması bağlamında düşünüldüğünde, sosyokültürel alanda büyük bir etkiye sahip olmakta ve üretkenlik, verimlilik hususundaki benzerlik sebebiyle kadınlar için de aynı hitap kullanılmaktadır. Özellikle günümüzde karı koca arasındaki ilişkide erkek karısına “Tai Shan (Tai Dağı)”; erkekler kendi kayınvalidelerine ise “Tai Shui (Büyük Su)” şeklinde hitap etmektedir. Tai Dağı ile ilişkilendirilen bu adlandırmalar, dişil özellik bağlamında düşünülmekte tarım, bereket ve üretkenlik unsurları ile doğrudan görülmektedir.⁴⁸

Tai Dağı, Çin'in diğer kutsal dağları gibi imparator ve imparatorluk ailesi ile ilişkilendirilmiştir. Onlar, kendileri gibi Tai Dağı'nı da göğün oğlu olarak kabul etmişlerdir. Tai Dağı'na çıkan imparatorlar, bu dağın göğe en yakın yer olmasından ve adeta gök ve yer arasında bir köprü vazifesi görmesinden dolayı, tanrılara bu dağda yakarmış ve istekte bulunmuşlardır. Onlar, Tai Dağı'nda kendi yönetiminin başarısı için kurban sunmuş,⁴⁹ kuraklık, sel ve deprem zamanlarında dua ederek tanrılardan yardım istemiştir. Benzer şekilde Tai Dağı'nın, sabit, devamlı ve kalıcı olmasından dolayı imparatorlar, Tai Dağı'na bu sıfatlar yönünden benzetilmiştir. Aynı zamanda Tian ile iletişim, Tai Dağı vasıtasıyla gerçekleşmiş ve bu dağın Tian'in bu dünyadaki yansımaya olduğuna inanılmıştır. İmparatorların Tai Dağı ile ilgilenmelerine en somut örnek, bu dağda gök ve yeri temsil eden feng ve shan ayinlerini yapmalarıdır. İmparatorlar kendi otoritesini ve hükümlerini güçlendirmek ve duyurmak için Tai Dağı'nda bu ayinleri yapmıştır. Tai Dağı ile imparatorların bu şekilde önemli ilişki içerisinde olması, dinsel ve siyasi amaçlar doğrultusunda yazılmış birçok edebî eserde dahi görülebilir.⁵⁰

Kurban kategorisine dahil edilen, gök ile yer adına yapılan feng ve shan ayinleri, imparatorun yönetim gücünü arttırmak, kendi soyunun ve başarılarının devamlılığı için icra edilmiştir. Feng ayini, göğü; shan ayini ise yeryüzünü temsil etmiştir. İmparatorlar bu kurban ayinlerini, birçok dağda icra etmiş, ancak bu dağlardan en çok

⁴⁷ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 32; Kleeman, “Mountains Deities in China: The Domestication of the Mountain God and the Subjugation of the Margins”, 230.

⁴⁸ Eberhard, *Çin Simgeleri Sözlüğü*, 289.

⁴⁹ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 210; Hampden Coit DuBose, *The Dragon, Image and Demon: The Three Religions of China: Confucianism, Buddhism, and Taoism* (New York: A. C. Armstrong & Son, 1887), 273.

⁵⁰ Kroll, “Verses from on High: The Ascent of T'ai Shan”, 225; Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 30-32. Tai Dağı'nın dinsel ve sosyokültürel yönünü vurgulayan şiirler için bk. Kroll, “Verses from on High: The Ascent of T'ai Shan”, 226, 228, 230, 232, 238, 240-241, 248-249, 251-255, 257-258.

tercih edileni Tai Dağı olmuştur. Tai Dağı'nda yapılan feng ve shan ayinlerini, kaynaklarda yetmiş iki imparatorun icra ettiği ifade edilmiştir. Bu imparatorlardan Qin Shi Huangdi'nin icra ettiği ritüeller daha popüler olmuştur. Qin Shi Huangdi, Tai Dağı'nda icra ettiği feng ve shan ayinlerine dair bilgileri yeşim taşlarına işlemiş, taşları yeşim rengindeki kutulara koymuş ve bu kutuları da Tai Dağı'nın zirvesinde muhafaza ettirmiştir.⁵¹

Qin Shi Huangdi'den yüzyıllar sonra gelen imparatorlar, feng ve shan kurban ayinlerine önem vermeye devam etmiştir. Bu imparatorlardan birisi de Batı Han Hanedanlığına mensup imparator Wudi (MÖ 141-M. Ö. 87) olmuştur. İmparator Wudi, bu ayinlere oldukça değer vermiş ve bu ayinlere değinen sayısız yazıt bırakmıştır. İmparator Wudi'yi takip eden birçok imparator, önceki imparatorların yaptıkları gibi Tai Dağı'na çıkarak feng ve shan kurban ayinlerini hükümdarlıklarının başarısını duyurmak için icra etmişlerdir. Bu ayinleri icra eden en son kişi imparator Zhenzong (MS 998- M. S. 1022) olmuştur. Bu süreçten sonra bu ayinler imparatorlar tarafından icra edilmemiş, ancak bazı imparatorlar Tai Dağı'na hac amacı ile çıkmıştır. Mesela Qing Hanedanından imparator Kangxi (MS 1661- MS 1722), 1684 ve 1689 yıllarında Tai Dağı'na defalarca hac yapmıştır.⁵²

Tai Dağı, hac mekânı olarak sadece imparatorları değil, sıradan insanları da cezbetmiştir. Kaynaklarda komünist yönetimden önce mart ve nisan aylarında günde yaklaşık 10 bin kişinin Tai Dağı'na geldiği ve burada dua ettiği bildirilmektedir. Bu kişiler, uzun bir merdivenden çıkarak üç kapıdan ilkinin geçmekte ve böylelikle hac uygulamasına başlamaktadır. Her kapıdan geçerek yukarılara doğru tırmanmakta ve sonunda üçüncü kapıyı da geçerek birçok tapınağın bulunduğu alana ulaşmaktadır.⁵³ Tai Dağı'nın zirvesine çıkan hacılar, aşağıya, şehre doğru baktıklarında aslında bu dünyanın küçük, değersiz ve gelip geçici olduğunu anlamaktadır. Bu sayede bu hayattaki amaçlarını sorgulamaktadır. Aynı zamanda hacılar, Tai Dağı'nın en yüksek yerinde bu dağın en kıymetli tanrıçalarından biri olan *Bixia Yuanjun*'a 碧霞元君 ait bir tapınağı ziyaret etmektedir. Bu tapınağın tanrıçası ya da prensesi, Tai Dağı'nın tanrısının kızı olarak bilinmekte ve şafak, zarafet ve günlük döngü ile ilişkilendirilmektedir. Hamile kalamayan kızları için kadınlar, torunları olması için Tai Dağı'nın zirvesinde bu prensese ve bu prensesin yardımcıları olarak bilinen iki

⁵¹ Bk. Jing Wang, *The Story of Stone: Intertextuality, Ancient Chinese Stone Lore, and the Stone Symbolism in Dream of the Red Chamber, Water Margin, and The Journey to the West* (London: Duke University Press, 2000), 66-67; Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 31; Sima Qian, *The First Emperor: Selections from the Historical Records*, çev. Raymond Dawson (New York: Oxford University Press, 2009), 65, 96.

⁵² Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 31. Bk. Schipper, *The Taoist Body*, 91; Pei-yi Wu, "An Ambivalent Pilgrim to T'ai Shan", *Pilgrims and Sacred Sites in China*, ed. Susan Naquin - Chün-Fang Yü (California: University of California Press, 1992), 66.

⁵³ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 32. Tai Dağı'na yapılan hac yolculukları hakkında detaylı bilgi için bk. Wu, "An Ambivalent Pilgrim to T'ai Shan", 68-81.

tanrıçaya dua etmektedir. Tanrıçalardan birisinin kör olanları, dağa vuran Güneş'in ilk ışıkları ile; diğerinin ise hasta olan çocukları, dağın kutsal ve güç dolu havası ile iyileştirdiğine inanılmaktadır.⁵⁴

Tai Dağı'nın bazı yerlerinde bu bölgelere has birtakım özel ayinler icra edilmektedir. Hacılar ve ziyaretçiler bu bölgelerde ayinler ile uğraşarak nihai kurtuluşa erişmek istemektedir. Mesela "İntihar Uçurumu" denilen yerde, bazı insanlar uçurumdan kendilerini atmakta, bu sayede nihai kurban olarak kendi bedenlerini vermekte ve böylelikle kurtuluşa erişeceklerine inanmaktadırlar. Bu uygulama XVI. yy.'da yerel bir yönetici tarafından uçurumun kenarına duvar inşa edilerek önlenmiş ve intiharları engellemek için eski ismi kaldırılarak yerine "Yaşam Sevgisi Uçurumu" adı verilmiştir.⁵⁵

Tai Dağı'na yapılan haclar ve ziyaretler büyük oranda kadınlar tarafından yapılmıştır. Hac yapmak amacı ile Tai Dağı'na tırmanan bu kadınlar, dağdaki prensesin ve onun iki yardımcısının bulunduğu tapınağa gelerek dua etmişler ve kurban sunmuşlardır. Günümüzde kendi ailelerinin iyiliği, sağlığı ve sıhhati için sunu yapmak ve dua etmek için Tai Dağı'na halen gelmeye devam eden kişiler bulunmakta ve bu kişilerin büyük çoğunluğunu köylü kadınlar oluşturmaktadır.⁵⁶

3. Heng Dağı

Heng Dağı, Çin'in Hunan bölgesinde bulunmakta ve kaynaklarda güneyde bulunması hasebiyle güney dağı olarak geçmektedir. Güney dağı olarak bilinmesinden hareketle Heng Dağı, *Nanyue* 南嶽 "Güneyin Kutsal Dağı" olarak da ifade edilmektedir. Heng Dağı'nın yetmiş iki⁵⁷ adet zirveye sahip olduğuna inanılmakta ve bu zirveler kutsal kabul edilmektedir. Dağın bu kutsallık anlayışı tapınakların mimarisine bile yansımaktadır. Mesela Heng Dağı'nda bulunan *Nanyue Miao* 南嶽廟 "Nanyue Tapınağı", yetmiş iki zirveyi sembolize eden yetmiş iki sütuna sahiptir.⁵⁸ Heng Dağı'nın yetmiş iki zirvesinden beş tanesi diğer zirvelere nazaran daha fazla kutsal kabul

⁵⁴ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 34.

⁵⁵ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 34-35.

⁵⁶ Bernbaum, *Sacred Mountains of the World*, 34. Tai Dağı'na hac yapmak ve dua etmek için giden kadınlar hakkında bk. Glen Dudbridge, "Women Pilgrims to T'ai Shan: Some Pages from a Seventeenth-Century Novel", *Pilgrims and Sacred Sites in China*, ed. Susan Naquin - Chün-Fang Yü (California: University of California Press, 1992), 39-64.

⁵⁷ 72 sayısı birçok dinde ve kültürde önemlidir. Bu sayı aynı zamanda Çin dini anlayışında da önemli ve kutsal kabul edilmektedir. Nitekim Konfüçyüs'ün 72 müridinin olduğuna ve benzer şekilde Daoist gelenekte 72 meşhur ölümsüzün olduğuna inanılmaktadır. Bk. Annemarie Schimmel, *Sayıların Gizemi*, çev. Mustafa Küpüşoğlu (İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 2011), 284-288.

⁵⁸ James Robson, "The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction", *Cahiers d'Extrême-Asie* 8 (1995), 224; Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 97.

edilmektedir. Bu zirveler, *Zhurong Feng*, *Zigai Feng*, *Yunmi Feng*, *Shilin Feng* ve *Tianzhu Feng* şeklindedir. Zikredilen bu beş zirvede, birçok ayin icra edilmekte ve bu zirvelerde Daoist çilekeşler münzevi bir hayata çekilmektedir. Ayrıca bu zirvelerde ölümsüzlük iksirini yapmak için gerekli bileşenlerin bulunduğu inanılmaktadır.⁵⁹

Heng Dağı, Tang dönemi ile birlikte sistematik bir kült oluşturmuştur. Bu kült içerisinde daha önce bahsettiğimiz zirvelerin yanında bazı kutsal alanlar da dikkat çekmiştir. Bu alanlar, Xianyan Feng “Ölümsüz Uçurum Zirvesi”, Huixian Feng “Ölümsüz Toplanma Zirvesi”, Lingzhi Feng “Kutsal Mantar Zirvesi”, Jiuzhen Dong “Dokuz Mükemmelin Mağarası” ve Lingjing Dong “Kutsal Mağara” şeklinde belirtilmiş ve bu bölgelerde münzevi uygulamalar ve meditasyon ile uğraşmıştır. Heng Dağı - yukarıda da bahsedilen- çeşitli mağaraları ve zirveleri bünyesinde barındırması sebebiyle birçok Daoist çilekeşi, din adamı, hacıyı ve hatta bazı imparatorları bile etkilemiştir. Böylelikle Heng Dağı'nın dini anlamdaki etkisi artmaya başlamıştır.⁶⁰

Heng Dağı, Daoistlerin ilgisini çektiği ölçüde önemini artırırken tarihin çeşitli dönemlerinde önemini kaybederek kutsallığını yitirme eşğine gelmiştir. Kutsallığının azalıp ya da artması, imparatorların zaman zaman farklı politikalar izlemesinden kaynaklanmıştır. Bu politikalar, bu dağın *Nanyue* olarak isimlendirilmesi ile ilişkilidir. Nitekim *Nanyue*, sadece Heng Dağı'nı belirten bir isim olmamış, aslında bir sıfat vazifesini görerek birtakım özelliklere sahip olan dağları belirtmek için de kullanılmıştır. Bu anlayışa, MÖ 107'de İmparator Wudi'nin, uzaklığından dolayı güneyde bulunan Heng Dağı'na gitmemesi ve orada yapacağı ayini yakın bir dağda yapması örnek gösterilmiştir. Buna göre imparator Wudi, devletin bekası amacıyla yapması gereken feng ve shan ayinlerini uygulamak için merkeze oldukça uzak olan Heng Dağı'na gitmemiş, merkezin yakınındaki Anhui bölgesinde bulunan Huo Dağı'nda bu ayinleri yapma kararı almıştır. Böylelikle Heng Dağı'nın sıfatı olan *Nanyue*, Huo Dağı'na taşınmış ve o dönemde *Nanyue* denildiğinde Huo Dağı anlaşılmıştır.⁶¹

Huo Dağı'nın *Nanyue* olarak bilinmesinden bir süre sonra Tian Tai Dağı ön planda olmuştur. Bu sefer *Nanyue* sıfatı, Huo Dağı'ndan Tian Tai Dağı'na geçmiştir.⁶² İmparator Wendi'nin (MS 581- MS 604) hükümdarlığı ile Heng Dağı, kutsallığını ve *Nanyue* sıfatını diğer dağlardan geri alarak tekrar kutsal olarak kabul edilmiş ve

⁵⁹ Robson, “The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction”, 225; Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 99.

⁶⁰ Robson, “The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction”, 236.

⁶¹ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 59.

⁶² Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 79-83.

günümüze kadar da bu konumunu devam ettirmiştir. Diğer bir ifadeyle Nanyue sıfatı, tarih boyunca birçok dağa atfedilmiş ve nihai durağı ise Heng Dağı olmuştur.⁶³

Heng Dağı, beş kutsal dağ anlayışında ateş elementini ve kırmızı rengi temsil etmesi bakımından önemli bir dağdır. Bu dağın ateş ve kırmızı renk ile özdeşleştirilmesi milattan önceki zamanlarda yaygın olan bir kült ile ilişkilendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu kült, Çin'in Zhou hanedanlığının (MÖ 1045-MÖ 256) alt bir devleti olan ve güneyde bulunan Chu devletindeki (MÖ VIII-MÖ III. yy.) tanrı Zhurong bağlamında gelişmiştir. Chu devletindeki insanlar, Zhurong'u ateş, bazen ise Güneş Tanrısı olarak kabul etmiş ve onun, ejderha terbiyecisi ve ticareti ilk ortaya çıkaran tanrı olduğuna inanmışlardır. Aynı zamanda bu insanlar, kendi soylarını Zhurong'a dayandırmışlardır.⁶⁴ Bu ilişkilendirilme ile birlikte Heng Dağı'nın ateş elementini ve kırmızı rengi temsil ettiğine inanılmıştır. Hatta bu dağ, sembolik olarak kızıl kuşlar ile de özdeşleştirilmiştir.⁶⁵ Heng Dağı'nın Zhurong kültü ile anılması neticesinde, bu dağdaki önemli zirvelerden birisi, Zhurong Feng "Zhurong Zirvesi" olarak isimlendirilmiştir.⁶⁶

⁶³ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 60-61.

⁶⁴ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 112-113; Jeremy Roberts, *Chinese Mythology A to Z* (New York: Facts on File, 2004), 248.

⁶⁵ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 101-102.

⁶⁶ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 114; Robson, "The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction", 230-231. Zhurong'un Nanyue ile olan ilişkisi için bk. Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 117-122.

Resim 3: Heng Dağı'nın Zirvesinde Bulunan Tapınak ve Üstünde "Nanyue Heng Dağı" Yazılı Taş⁶⁷

İmparatorluğun sınırları güneye ulaştığında imparatorlar, güney sınırlarının korunması ve her türlü saldırıyı geri püskürtmesi için Heng Dağı'nda feng ve shan ayinlerini icra etmiştir.⁶⁸ İmparatorluğun güney sınırının koruyucusunun Heng Dağı olarak bilinmesi, bu dağın birçok şiire konu olmasına neden olmuştur. Bu şiirlerde Heng Dağı devletin -özellikle de güney bölgesinin- yıkılmasını engelleyen bir sütuna benzetilmiştir. Bazı şiirlerde ise Zhurong kültü ile bağlantılı olarak bu dağ, kızıl kuşlara benzetilmiştir. Kızıl kuşlara benzetilmesi neticesinde Heng Dağı, imparatorluğun bayrağında millî sembol/amblem olarak kullanılmıştır.⁶⁹ Bu durum, Heng Dağı'nın devletin amblemi olarak kabul edildiğini ve bir sütun vazifesi görerek genel anlamda imparatorluk topraklarının özel anlamda ise güney topraklarının koruduğuna inanıldığını göstermektedir.⁷⁰

İmparatorlar, Heng Dağı'nı birçok kez ziyaret etmiş ve burada kurban ayinlerini icra etmişlerdir. Aynı zamanda devlet nezdindeki statüsünü de yükselterek bu dağa çeşitli unvanlar vermiştir. İmparator Xuanzong (MS 712- MS 756), bu dağa *Göğün Yönetici Prensi* unvanını vermiştir. İmparatorun Heng Dağı'nı, Daoistlerin beş kutsal dağı içerisine tam anlamı ile dahil etmesi ve burayı ölümsüzlerin ikamet ettiği yer olarak kabul etmesi, dönemin Daoist bilgini Sima Chengzhen'in (MS 647- MS 735) girişimleri ile de gelişmiş ve ilerlemiştir.⁷¹

Heng Dağı, yağmur ile ilişkilendirilen ünlü Daoist ölümsüz Chi Songzi'nin efsanesine de ev sahipliği yapmaktadır. Bu efsanelere göre Chi Songzi, kuraklık zamanında imparatorlara görünerek yağmuru getirmektedir. Aynı zamanda imparatorlara ateş ile ilgili teknikleri göstermektedir. Ateş ile ön plana çıkan bu kişi ateş ile bilinen Heng Dağı ile ilişkilendirilmektedir.⁷²

Heng Dağı, Daoizm'in diğer dağları gibi simya uygulamalarına ve çilekeşlere ev sahipliği yapmaktadır. Bu dağda Dao'yu çalışanların kurtuluşa erişebileceğine ve ölümsüz olarak göğe/cennete yükselebileceğine inanılmakta, aynı zamanda bu yerin *qi* enerjisi ile dolu olduğu ifade edilmektedir. Heng Dağı'nda simya tekniklerinin en

⁶⁷ “祝融峰” (Erişim 22 Şubat 2024).

⁶⁸ Robson, “The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction”, 232; Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 65.

⁶⁹ Bk. Eberhard, *Çin Simgeleri Sözlüğü*, 147-148.

⁷⁰ Robson, “The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction”, 233.

⁷¹ Robson, “The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction”, 235; Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 161.

⁷² Robson, “The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction”, 236-237. Chi Songzi için bk. Roberts, *Chinese Mythology A to Z*, 17.

yoğun şekilde uygulandığı yer -daha önce bahsedildiği gibi- Zhurong Zirvesi olmuştur. Ateş tanrısı Zhurong ile ilişkilendirilmesinden ötürü bu zirve, simyagerlerin athanor adını verdikleri ve maddeleri ısıtma işlemine maruz bıraktıkları objeye benzetilmiştir. Aynı zamanda bu zirve, Daoistler tarafından simyanın önemli bir maddesi olarak kabul edilen zincifre ile ilişkilendirilmiştir. Bu yönden, Zhurong Zirvesi, Yukarı Zincifre Tarlası olarak da isimlendirilmiştir. Ayrıca bu zirve Heng Dağı'ndaki Daoistlerin Dao'ya ulaşarak ve ölümsüzlük iksirini içerek göğe doğru yükseldikleri yer olarak bilinmiştir.⁷³ Bu bağlamda Heng Dağı'ndaki simya geleneğinin, bu dağı diğer dağlara nazaran daha fazla popüler yaptığı söylenebilmektedir. Bu popülerlik, Heng Dağı'nda *Nanyue jiu zhenren* 南嶽九真人 “Dokuz Ölümsüz” olarak bilinen ve kendileri adına bir tapınak olan birtakım Daoistlerin, simya ile uğraşarak ölümsüzlüğe kavuşması ve göğe doğru yükselmesi ile ilişkilidir.⁷⁴

Heng Dağı'nın Daoizm bağlamında popüler olmasını sağlayan bu dokuz Daoist ölümsüz, kaynaklarda, *Chen Xingming*, *Shicun*, *Yin Daoquan*, *Xu Lingqi*, *Chen Huidu*, *Zhang Tanyao*, *Zhang Shizhen*, *Wang Lingyu* ve *Deng Yuzhi* şeklinde geçmektedir.⁷⁵ Bu dokuz ölümsüz arasında öne çıkan kişiler ise Xu Lingqi ve Deng Yuzhi olarak bilinmektedir. Xu Lingqi ile Deng Yuzhi isimli simyagerlerin aynı dönemde yaşadıkları ve çok iyi arkadaş oldukları belirtilmektedir.⁷⁶

Heng Dağı'ndaki dokuz ölümsüz arasında popüler simyagerlerden biri olan Xu Lingqi, zamanının büyük çoğunluğunu simya teknikleri ile harcamıştır. İnanışa göre gençken bir bilge ile karşılaşmış ve bu bilge, ona ölümsüzlük iksirinin formülünü öğretmiştir. Aynı zamanda o bilge, Xu'ya ağzında Güneş'in ışığını nasıl tutacağını da göstermiştir. Bu olaydan sonra Xu, denizleri ve dağları dolaşmaya başlamış ve sonunda güney dağına, yani Heng Dağı'na yerleşmiş, burada uzun bir hayat yaşayarak göğe çıkmıştır.⁷⁷ Xu ile anılan meşhur dokuzuncu ölümsüz Deng Yuzhi, arkadaşı Xu gibi simya ile uğraşmış ve mucizevi yeteneklere sahip olmuştur. Birisi hastalandığında Deng, sahip olduğu kutsal mührünü o kişiyi iyileştirmek için kullanmıştır. Böylelikle birçok hastaya şifa vermiş ve ünü her yere yayılmıştır. Deng, arkadaşı Xu ile birlikte

⁷³ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 130, 133-134, 160-161.

⁷⁴ Robson, “The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction”, 238.

⁷⁵ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 129. Dokuz ölümsüzün her birinin Heng Dağı'na gelişi ve burada ölümsüzlüğe ulaşması için bk. Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 136-147.

⁷⁶ Robson, “The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction”, 238.

⁷⁷ Robson, “The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction”, 238; Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 139.

kutsal dağları gezmiş, ancak Xu, Deng'dan önce ölümsüzlüğü bularak göğe çıkmıştır. Deng, hala ölümsüzlük iksirinin maddelerini aramış, ancak bulamamıştır. Bu malzemeleri bulmak için kutsal dağları dolaşmaya devam etmiştir. Sonrasında kendisini Heng Dağı'na kapatmıştır. Deng'in ölümsüzlük iksirini arayışı, imparator Liang Wudi'nin (502-549) kulağına gidince, imparator ona iksirin malzemelerini bulma hususunda destek vermiştir. Bu sayede iksiri yapan Deng, kendisinden önce Heng Dağı'nda ölümsüzlüğe ulaşarak göğe yükselen sekiz ölümsüz ile karşılaşmış ve bu sekiz ölümsüz Deng'i göğe çıkarmışlardır. Böylelikle dokuz ölümsüz anlayışı Heng Dağı'nda ortaya çıkmış ve bu dağın bu anlayış bağlamında meşhur olmasına sebep olmuştur.⁷⁸

Tang Hanedanlığı döneminde Heng Dağı tam anlamıyla önemli bir Daoist merkezi olmuştur.⁷⁹ Kaynaklar, Tang döneminde dokuz ölümsüzün dışında on dört Daoistin Heng Dağı'nda Dao'ya ulaştığını ifade etmiştir.⁸⁰ Birçok Daoistin simya tekniklerini Heng Dağı'nda uygulaması ve burayı meşhur yapması ile Tang hanedanlığından imparator Gaozong (MS 649- MS 683), bu dağda simya ve uzun yaşama tekniklerinin daha rahat icra edilmesi için tapınaklar ve yapılar inşa etmiştir.⁸¹ Heng Dağı'ndaki bu tapınaklara gelerek, asketik hayat süren bilgelerin ve simya uygulamaları sonucunda ölümsüz olan kişilerin Lao Zi'nın tekrar bedenlenmiş hali olduklarına inanılmıştır.⁸² Ayrıca Daoizm'in alt ekollerinden biri olan Shangqing okulunun hoca-talebe silsilesi, Heng Dağı özelinde devam etmiş ve aktarılmıştır.⁸³

Heng Dağı, Daoizm'de olduğu gibi Budizm'de de belirli bir yere ve öneme sahip olmuştur. Çin Budizmi tarihindeki önemi sebebiyle Tientai Ekolü'nden din adamı Huisi (MS 515- MS 577) bu dağda birtakım uygulamalar icra ederek manastır kurmuş

⁷⁸ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 145-146.

⁷⁹ Robson, "The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction", 238.

⁸⁰ Tang döneminde Heng Dağı'nda Dao'ya ulaşanların listesi için bk. Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 161-162.

⁸¹ Robson, "The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction", 239.

⁸² Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 133.

⁸³ Robson, "The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction", 239. Bu silsile için bk. Robson, "The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction", 240-241; Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 170. Shangqing okulu hakkında bilgi için bk. Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 167-173; Isabelle Robinet, "Shangqing", *Encyclopedia of Taoism*, ed. Fabrizio Pregadio (New York: Routledge, 2008), 858-866.

ve bu ekole mensup Budistler hac amacıyla Heng Dağı'nı ziyaret etmiştir.⁸⁴ Özellikle VIII. yy.'da bu dağ, Saf Toprak Budizmi'nin önemli bir mekanı olarak kabul edilmiştir.⁸⁵ Doğal olarak buradan Heng Dağı'nın çok yönlü bir dağ olduğu, hem Budistlere hem de büyük oranla Daoistlere hizmet ettiği ve bu iki dinin etkileşime girdiği yerlerden biri olduğu anlaşılabilir.⁸⁶

4. Huang Dağı

Daoistler açısından kutsal kabul edilen dağlardan biri olan Huang Dağı 黃山, Çin'in güneydoğusunda Anhui eyaletinin Huizhou bölgesinde bulunmaktadır. Genellikle tek bir dağ olarak belirtilen Huang Dağı, aslında otuz altı zirveye sahiptir. Bu zirvelerden dört tanesi diğerlerine nazaran daha kutsal ve önemlidir. Kutsal olan zirveler, Lotus Çiçeği Zirvesi, Yaşlı Adam Zirvesi, İnanmaya Başlama Zirvesi ve Semavi Kale Zirvesi şeklinde ifade edilmektedir. Huang Dağı'ndaki zirvelerin bu şekilde isimlendirilmeleri, onların, bazı dinî olaylara ev sahipliği yapması ile ilişkilidir.⁸⁷

Huang Dağı, yukarıda değinilen dört önemli zirve bağlamında gizemli ve esrarençiz bir havaya sahiptir. Bu zirveler, denize benzetilen sisin üzerinde yüzüymüş gibi görünmektedir. Bu sebepten dört önemli zirve, *Huang Denizi* olarak da isimlendirilmektedir.⁸⁸ Çin'deki diğer kutsal dağ anlayışlarından ayrılan Huang Dağı, Daoizm'in beş kutsal dağı ile Budizm'in dört kutsal dağı gibi sınıflandırmalar içerisinde yer almamakta ve genel itibarıyla ayrı bir sistem oluşturmaktadır. Buna rağmen Çin mitlerinde bu dağda spesifik olarak hangi kutsal varlıkların yaşadığına dair net bir inanç yoktur. İlk zamanlarda Daoistler, sonrasında hem Daoistler hem de Budistler nezdinde kutsal olarak kabul edilen Huang Dağı, daha sonraki dönemlerde dinsel önemini kaybetmeye başlamış⁸⁹ ve bunun yerine sanatsal bir önem kazanmıştır. Bunun sonucunda Huang Dağı, insanların eşsiz manzarasını görmek için akın ettiği, özellikle sanatçıların ve edebiyatçıların eserlerinde sık sık yer verdiği bir mekân haline gelmiştir.⁹⁰

⁸⁴ Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 215.

⁸⁵ Heng Dağı'nın Budizm bağlamında önemi hakkında detaylı bilgi için bk. Robson, *Power of Place: The Religious Landscape of the Southern Sacred Peak (Nanyue 南嶽) in Medieval China*, 213-318.

⁸⁶ Robson, "The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction", 223-224, 243-245. Daoizm ve Budizm'in Heng Dağı'ndaki etkileşimi için bk. Robson, "The Polymorphous Space of the Southern Marchmount [Nanyue 南嶽]: An Introduction to Nanyue's Religious History and Preliminary Notes on Buddhist-Daoist Interaction", 247-263.

⁸⁷ Robson, "Huang Shan: The Cult of Site (Sight) & Representation", 52.

⁸⁸ Robson, "Huang Shan: The Cult of Site (Sight) & Representation", 52.

⁸⁹ James Cahill, "Huang Shan Paintings as Pilgrimage Pictures", *Pilgrims and Sacred Sites in China*, ed. Susan Naquin - Chün-Fang Yü (California: University of California Press, 1992), 250.

⁹⁰ Cahill, "Huang Shan Paintings as Pilgrimage Pictures", 247; Robson, "Huang Shan: The Cult of Site (Sight) & Representation", 52.

Huang Dağı, yukarıda bahsedildiği şekilde her ne kadar sonraki dönemde dini manada önemini kaybetse de eski dönemlerde birçok inanışa ve mite ev sahipliği yapmıştır. Bu inanışlardan birisi efsanevi Sarı İmparator'un (Huang Di) bu dağa gitmesi ile ilgilidir. Bu anlatıma göre Sarı İmparator, Daoist simyanın amaçlarından biri olan ölümsüzlük iksirini bulmak için Huang Dağı'na bir yolculuk yapmıştır. Yolculuk sonrasında bu dağda çeşitli kutsal varlıkların ve yetmiş iki ölümsüzün yaşadığına inanmıştır. Sarı İmparator'un bu dağa çıkarak simya ile uğraşması sonucunda dağda birçok Daoist tapınağı inşa edilmiş, Budizm'in Çin coğrafyasına gelmesiyle ise VII. yy.'da Daoist tapınakların yanında birçok Budist tapınak da inşa edilmiştir.⁹¹

Resim 4: Huang Dağı'nın Manzarasını Gösteren Bir Resim⁹²

Huang Dağı'ndaki Daoist gelenekler, yazarı bilinmeyen ve Song Dönemi'ne ait *Huang Shan Tu Jing* 黄山图经 “Huang Dağı'nın Resim Klasikleri” isimli çeşitli resimlere yer veren metinde görülebilmektedir. Bu metin, Daoizm'deki kehanet ve falcılık gibi inanışlar bağlamında çeşitli ifadeler ve anlayışlara değinmektedir. Bu anlayışların da Huang Dağı'nda iyi bir şekilde görülebildiğini belirtmektedir. Bu metne göre Huang Dağı, birçok Daoist tapınağın, simya için uygun bitkilerin ve madenlerin, birçok kutsal mağaranın ve nehrin bulunduğu bir yer olarak kabul edilmiştir.⁹³

⁹¹ Robson, “Huang Shan: The Cult of Site (Sight) & Representation”, 52; Cahill, “Huang Shan Paintings as Pilgrimage Pictures”, 247.

⁹² “Landscape of Mount Huangshan” (Erişim 23 Şubat 2024).

⁹³ Cahill, “Huang Shan Paintings as Pilgrimage Pictures”, 250. Huang Dağı'nın edebiyatta ve sanatta bıraktığı etki için bk. Cahill, “Huang Shan Paintings as Pilgrimage Pictures”, 250-286.

Sonuç

Çin dinî anlayışında kutsal dağ anlayışlarına göre dağların, evrenin yaratılışında önemli bir konumda olduğuna; kutsal varlıkların yaşadıkları yer, tarımın, bereketin ve yağmurun kaynağı olduğuna inanılmıştır. Bu inanç doğrultusunda siyasi ve sosyokültürel yaşantıda dağların önemini ve kutsallığını belirten kavramlar kullanılmış, dağlar ile ilgili olan kelimeler ayinlerde, meditasyonda, mezhep kurma ve karı-kocanın birbirlerine hitaplarında dahi tercih edilmiştir. Benzer şekilde dağların Çin imparatorlarının hükümlerine yetkilerini aldıkları ve tanrılar ile iletişime geçtikleri yer olduğuna, imparatorların başta feng ve shan kurban ayinleri olmak üzere imparatorluğun bekası için birçok ayini dağlarda icra ettiklerine ve sembolik olarak dağ vazifesi görerek imparatorluğu koruduklarına inanıldığı tespit edilmiştir.

Çin dinî geleneklerinden biri olan Daoizm’de asketik ritüeller ve uygulamalar vurgulandığı için Daoistler, Dao’ya ulaşmak için kutsal dağlara giderek bu dağlarda kendilerini münzevi bir hayata adanmaları gerektiğine, bu süreçte simya uygulamaları ile uğraşarak Dao’ya ulaşacaklarına ve böylece ölümsüz olarak göğe yükseleceklerine inanmışlardır. Ayrıca Daoistler, simya tekniklerinden biri olan ölümsüzlük iksirini hazırlamak için gerekli olan maddelerin dağlarda bulunduğunu düşünmüşlerdir. Daoizm’in kabul ettiği *wu yue*, yani beş kutsal dağ olarak bilinen gelenek, Tai, Heng, Song, Heng ve Hua olmak üzere toplamda beş kutsal dağı bünyesinde barındırmış ve her bir dağ birçok unsurla ilişkilendirilmiştir. Özellikle bu dağlardan biri olan Tai Dağı’nın, ölüm ve ölüm sonrası yargılanmaya ev sahipliği yaptığına inanılmış ve bu önemi sebebiyle bu dağ önemli bir hac mekânı haline gelmiştir. Tai Dağı hac mekânı olmanın yanında imparatorların icra ettiği feng ve shan ayinlerinin merkezi de olmuş, Heng Dağı ise simya teknikleri ve birtakım “Daoist ölümsüzler” olarak bilinen efsanevi kişiler ile meşhur hale gelmiştir. Tarih boyunca bu anlayış içerisindeki dağların hepsi, imparatorlar tarafından maddî ve mânevî destek görmüş, bu dağlar ile ilgili imparatorluk nezdinde gerekli düzenlemeler yapılmış ve kanunlar çıkarılmıştır.

Daoist gelenekteki kutsal dağ anlayışları, özelde Çin’de genelde ise dünyanın tüm inanışlarında görünen kutsal ve insan arasındaki ilişkide, insanın tabiat fenomenlerine ne şekilde anlam yüklediğini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Tabiatın bir unsuru olarak dağların sembolik olarak bir geçit, kapı ya da köprü vazifesi görerek insanın bu dünyayı anlamlandırma çabası ve bu anlam içerisinde kutsal hissetmesinin bir aracı olduğu da söylenebilir. Daoizm, Konfüçyanizm ve Çin Budizmi gibi Çin inanışlarında dağlara yüklenen anlam, sadece Çin toplumu için değil Hindistan, Tibet, Kore ve Japonya gibi Çin’in yakın coğrafyalarındaki inanç yapılarını ve bu yapıların o toplumdaki yerini anlama noktasında da önem kazanmaktadır. Bu bakımdan tabiat fenomenlerini sadece bir kült oluşturdukları için değil, kadim toplumdaki insanın yüklediği anlam ve bunun tecrübi boyutu göz önünde bulundurularak araştırmak gerekir. Bu boyut tabiat fenomenleri içerisinde diğer fenomenlere kıyasla özellikle

dağlarda daha net bir şekilde görülebilmekte ve bu fenomenlerin izini süren dinler tarihçisi bir zaman yolcusu olarak dağlardaki mağaralardan geçip o insanların inanışlarını temâşa edebilmektedir.

Kaynakça

- Abraham, Jeanine T. "Netflix's Blue Eye Samurai: An Epic Journey and So Much More". Medium. Erişim 19 Şubat 2024. <https://medium.com/@visibleblackwoman/netflixs-blue-eye-samurai-an-epic-journey-and-so-much-more-877ded1caf4f>
- Akbay, Okan Haluk. Kojiki: Japon Mitolojisine Bir Yolculuk. Konya: Çizgi Kitabevi, 2014.
- Antoni, Klaus. "Religion and commercialization - the Shintō wedding ritual (shinzenshiki) as an 'invented tradition' in Japan". Japanese Religions. 45-54. Japan: NCC Center for the Study of Japanese Religions, 2001.
- API, Shopify. "The Ultimate Guide to Tengu Masks: Origins, Variations, and Symbolism". Space Armory | Japanese Mask and Cosplay Store. 25 Ağustos 2023. Erişim 23 Şubat 2024. <https://spacearmystore.com/blogs/blog/the-ultimate-guide-to-tengu-masks-origins-variations-and-symbolism>
- Arslan, Eylül. Animelerde Japon Gelenekselliği ve Kadın Temsili: Naruto Örneği. İstanbul Arel Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Ashkenazi, Michael. Japon Mitolojisi. çev. Özlem Özarpacı. İstanbul: Say Yayınları, 2018.
- Aston, William George. Nihongi : Chronicles of Japan From the Earliest Times to AD 697. London: Ganesha Pub., 1. Basım, 1997.
- Balaban, Yüksel. "Miyazaki Sinemasında Şintoizm Göstergelerinin Sunumu". Sinema ve Din. 287-308. İstanbul: Dem Yayınları, 2015.
- Bellah, Robert N. Tokugawa Religion: The Values Of Pre-Industrial Japan. Boston: Beacon Press, 1970.
- Bincsik, Authors: Monika. "Japanese Weddings in the Edo Period (1615–1868) | Essay | The Metropolitan Museum of Art | Heilbrunn Timeline of Art History". The Met's Heilbrunn Timeline of Art History. Erişim 17 Şubat 2024. https://www.metmuseum.org/toah/hd/jwed/hd_jwed.htm
- Bonnefoy, Yves. Asian Mythologies. University of Chicago Press, 1993.
- deWinter, Jennifer. "Cool Japan and Heated Politics". Reconceptualising Film Policies. London: Routledge, 2017.
- Dolce, Lucia. "And the Zasu Changed His Shoes': The Resurgence of Combinatory Rituals in Contemporary Japan". Itineraries of an Anthropologist Studies in Honour of Massimo Raveri. ed. Silvia Rivadossi - Giovanni Bulian. 151-180. Venezia: Venice University Press, 2021. <https://edizionicafofoscari.unive.it/en/edizioni4/libri/978-88-6969-528-5/and-the-zasu-changed-his-shoes-the-resurgence-of-c/>
- Gardner, Richard A. "Aum Shinrikyo and a Panic About Manga and Anime". Japanese Visual Culture: Explorations in the World of Manga and Anime. ed. Mark W. MacWilliams. Routledge, 2014.
- Güvenç, Bozkurt. Japon Kültürü. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Basım, 2002.
- Holcombe, Charles. Doğu Asya Tarihi Çin Japonya Kore Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar. çev. Muhammed Murtaza Özeren. Dergâh Yayınları, 2016.
- Karataş, Hüsamettin, "Japon Halk Dini Gelenğinde Kami Kültü", The Journal of Academic Social Science Studies 13/79 , (2020) 307-319.
- Karataş, Hüsamettin, "Erken Japon Budizmi", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 18/2 (2013), 53-67.
- Karataş, Hüsamettin, "Şintoizm'de Arınma Ayinleri", The Journal of Academic Social Science Studies, 78 (2019), 1-12.
- Karaoğlu, Yetkin. Japon Yeni Dini Hareketleri. Ankara: Eskiyeni Yayınları, 2023.

- Kuşçulu, Ayhan. "Japonya'da Hıristiyan Misyoner Hareketleri (1542-1587)". *Bilimname XIII/2* (2007), 139-151.
- Le, Linh. "Japanese Tengu: Are They Evil Yokai or Sacred Beings?" Sakuraco. 2022. <https://sakura.co/blog/japanese-tengu-are-they-evil-yokai-or-sacred-beings>
- Leuchtenberger, Jan. "Christians, Christianity, and Kakure Kirishitan in Japan (1549–1868)". *The Tokugawa World*. ed. Gary P. Leupp - De-min Tao. London: Routledge, 2021.
- Lombardi, Linda. "Tengu: The Japanese Demon That's Basically a Mini-God". Tofugu. 2016. <https://www.tofugu.com/japan/tengu/>
- MacWilliams, Mark W. (ed.). *Japanese Visual Culture: Explorations in the World of Manga and Anime*. Routledge, 2014.
- McGray, Douglas. "Japan's Gross National Cool". *Foreign Policy* 130 (Mayıs 2002), 44. <https://doi.org/10.2307/3183487>
- Miura, Takashi. *Agents of World Renewal: The Rise of Yonaoshi Gods in Japan*. University of Hawaii Press, 2019. <https://doi.org/10.2307/j.ctv7r42xk>
- Okuyama, Yoshiko. *Japanese Mythology in Film: A Semiotic Approach to Reading Japanese Film and Anime*. Lanham: Lexington Books, 2015.
- Plutschow, Herbert. *Matsuri: The Festivals of Japan*. İngiltere: Routledge, 1996.
- Reader, Ugo. *Religion in Contemporary Japan*. United States of America: University of Hawaii Press, 1991.
- Ryūken Williams, Duncan. *The Other Side of Zen: A Social History of Sōtō Zen Buddhism in Tokugawa Japan*. New Jersey: Princeton University Press, 2005.
- Sekiguchi, Taketo. "Hadaka Matsuri, the Naked Festival", 23 Temmuz 2015. <https://medium.com/ignition-int/hadaka-matsuri-the-naked-festival-9dda15705968>
- Star, Marky. "The History of Hanami". JAPAN THIS! 04 Nisan 2017. Erişim 21 Şubat 2024. <https://japanthis.com/2017/04/04/history-of-hanami/>
- Susan J. Napier. *Anime From Akira To Princess Mononoke Experiencing Contemporary Japanese Animation*, 2001. <http://archive.org/details/susan-j.-napier-anime-from-akira-to-princess-mononoke-experiencing-contemporary->
- Susuz Aygül, Merve. *Orta Çağ Sōtō Zen Budizminde Manastır Hayatı Ve Dindarlık*. Marmara Üniversitesi SBE, Doktora Tezi, 2021.
- Şamloğlu, İbrahim Emre. *Çin ve Japon Dinlerinde Dağ Kültü*. Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Şen, Aygün. *Kayıp, Keşif, Yolculuk: Japon Sineması, Manga ve Anime*. İstanbul: Doğu Kitapevi, 1. Basım, 2014.
- Şenavcu, Halil İbrahim. *Dünden Bugüne Japon Budizmi: İnanç ve Uygulamaları*. Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, Doktora Tezi, 2015.
- Şenavcu, Halil İbrahim. *Japon Dini Bayramları*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Şenavcu, Halil İbrahim. "Japon Dini Bayramlarının Genel Özellikleri ve Sosyal Hayattaki Yeri". *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 2 (30 Haziran 2016), 41-56. <https://dergipark.org.tr/en/pub/mizan/issue/32685/364240>
- Şenavcu, Halil İbrahim. "Tarihsel Süreç İçerisinde Japon Budizmi: Genel Bir Bakış". *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 1 (01 Haziran 2016), 42-64. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tudear/issue/35021/388473>
- Tanahashi, Kazuaki. *The Heart Sutra: A Comprehensive Guide to the Classic of Mahayana Buddhism*. Boston: Shambhala Publications, 2014.

- Thomas, Jolyon Baraka. *Drawing on Tradition: Manga, Anime, and Religion in Contemporary Japan*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2012. <http://archive.org/details/drawingontraditi0000thom>
- Valaskivi, Katja. "A Brand New Future? Cool Japan and the Social Imaginary of the Branded Nation". *Japan Forum* 25/4 (Aralık 2013), 485-504. <https://doi.org/10.1080/09555803.2012.756538>
- Wakabayashi, Haruko. *The Seven Tengu Scrolls: Evil and the Rhetoric of Legitimacy in Medieval Japanese Buddhism*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2012.
- Wallenfeldt, Jeff. "Anime | Manga, Studio Ghibli & Hayao Miyazaki | Britannica". *Encyclopedia Britannica*. Erişim 19 Şubat 2024. <https://www.britannica.com/art/anime-japanese-animation>
- Wilds, Kazumi. *Kojiki: The Birth of Japan: The Japanese Creation Myth Illustrated*. Tuttle Publishing, 2019.
- Winkel, Margarita. *Japanese Erotic Fantasies: Sexual Imagery of the Edo Period*. ed. Amy Reigle Newland. Amsterdam: Hotei Publishing, 2005.
- Yaşkan, Samet. *Şintoizmde İbadet*. Ankara Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- 怨霊 Onryō. "Onryō 怨霊". *Medium (blog)*, 26 Ağustos 2022. <https://medium.com/@onryocoin/onry%C5%8D-%E6%80%A8%E9%9C%8A-534db04199b1>
- "Blue Eye Samurai (Mavi Gözlü Samurai)". haz. Michael Green. Yayın Tarihi 2023. <https://www.netflix.com/tr/title/81144203>
- Cool Japan Proposal. Cool Japan Movement Promotion Council. Cabinet Office, 2014.
- Science Source | Illustration and Retouching Services. "Hanami and Sakura Matsuri". 06 Nisan 2018. Erişim 21 Şubat 2024. <https://www.custom-images.sciencesource.com/science-source-blog/2018/4/4/hamani-and-sakura-matsuri>
- "The Legend of Namazu: The Earthquake-Causing Catfish of Japan". Erişim 17 Şubat 2024. <https://www.alittlebithuman.com/namazu-the-earthquake-causing-catfish/>
- "Women take part for first time in traditional naked festival in central Japan". haz. Nippon TV News 24 Japan. Yayın Tarihi 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=m-JBj1gumzM>